

Топузів Олег Михайлович,

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор Інституту педагогіки НАПН України*

ПЕДАГОГ ЯК ТВОРЕЦЬ ОСОБИСТОСТІ ЦИФРОВОЇ ДОБИ

Інноваційний розвиток цифрового суспільства сприяє усвідомленню науки й освіти як важливих генераторів людського капіталу, дієвих чинників підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців. Суспільний прогрес, технологічний, соціально-економічний і культурний поступ держави передусім започатковується й набуває простору в системі освіти. Недаремно у світі потужно виявляє себе загальноцивілізаційний закон пріоритетності освіти, здатної швидко й адекватно реагувати на цивілізаційно-історичні імперативи, соціально-економічні й технологічні виклики. Саме педагогічна освіта має безпосередній двосторонній зв'язок із практикою, що дає можливість нам швидше отримувати освітній результат, критично оцінювати, апробувати й реалізовувати пропонувані інновації, гармонійно поєднуючи досягнення попередніх версій із сучасними запитами.

Важлива роль в освіті належить педагогічним працівникам. Вони є основною продуктивною силою суспільства. Як астроном, пильно вдивляючись у телескоп, знаходить нові зірки й галактики в нічній темряві, як мандрівник відкриває людям незнані землі, як талановитий композитор віртуозно спілітає звуки в чарівну музику, так і вчитель малює райдугу людської душі, тендітно торкаючись найтонших струн її, пробуджуючи високі духовні поривання й прагнення. Педагог — це той, хто веде дитину дорогою знань, стежкою тернистою, важкою, але захопливою, цікавою, сповненою неперервних відкриттів і знахідок. Це творець, що вкладає свої здібності, можливості, хист, частку серця у творення Особистості, у формування *homo sinergiosus* (людини, що діє спільно з іншими) і *homo spiritus* (людини духовної). Творчий педагог — наче той колос, що налившись силою землі й сонця, дарує суспільству плоди своєї наполегливої й творчої професійної діяльності: високі

навчальні досягнення учнів, розроблену навчально-методичну продукцію (програми, підручники, посібники тощо), перспективний педагогічний досвід, поширений серед колег. Тому від наукового, методичного, загальнокультурного рівня педагогічних працівників безпосередньо залежить формування майбутнього потенціалу нашої нації, пізнавальний, виховний, патріотичний і ціннісно-світоглядний розвиток молодого покоління України.

XXI століття відзначається прискореним процесом перерозпаду або кризи компетентностей, знецінюванням знань і вмінь сучасних спеціалістів. Зазначимо, що із середини XX століття наші знання застарівають навпіл кожні 5–6 років та знецінюються на 97% у процесі виробничої діяльності випускника вищого навчального закладу. Тому кожен педагогічний працівник має усвідомлювати, що успіх в його професійній діяльності визначається не конгломератом здобутих знань. Нова освітня парадигма зміщує акценти від засвоєння обсягу інформації на вміння вчителя систематично поглиблювати й вдосконалювати свої знання, володіти ними, опановувати досягнення сучасної науки, передового педагогічного досвіду, оволодівати новими, більш удосконаленими практичними вміннями і на цій основі виробляти авторський педагогічний стиль, оригінальну й самобутню систему педагогічних дій, розвивати самостійне й рефлексійне мислення, формувати власну педагогічну позицію. Причому діяльність педагогічного працівника, спрямована на неперервний саморозвиток і самовдосконалення, завжди має духовно-катарсичний характер, оскільки зумовлена внутрішньою потребою турботи про інших.

Недаремно Джим Рон слушно наголошує: «Формальна освіта допоможе Вам вижити. Самоосвіта приведе Вас до успіху». Самоосвітня діяльність (епізодична й планова, цілеспрямована й свідомою), як різновид інформальної освіти, є довгостроковою інвестицією педагога в майбутнє, що уможлиблює його неперервне професійно-особистісне зростання, пошук способів професійної самореалізації, допомагає стати конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг. Важливе значення в цьому процесі має та якісна науково-методична література, фахова періодика, яка супроводжує вчителя на шляху відточування й шліфування його педагогічної майстерності.

Як зазначав Д. Д'юї, «... ми позбавляємо дітей майбутнього, якщо продовжуємо вчити сьогодні так, як вчили цьому вчора». Саме

це гасло можна вважати провідним для співробітників Інституту педагогіки НАПН України, адже їх розробки, напрацювання, публікації засвідчують невпинне намагання відповідати потребам часу, враховувати зміни в суспільстві, відповідати запитам насамперед сучасних учнів. Здобутки в підручникотворенні, менеджменті та якості освіти, широке залучення до державної політики у сфері освіти, численні перемоги в конкурсах та актуальні виступи на конференціях — це неповний перелік основних надбань установи. І вони повторюються з року в рік. Стабільність в ефективності — так можна визначити роботу науковців. Адже «стратегічна мета полягає в модернізації освітянської діяльності — в тому, щоб готувати людину, здатну до ефективної життєдіяльності у XXI столітті» цифрової доби [1, с. 5].

Сподіваємось, що спільна праця наукових працівників Інституту педагогіки та колективів експериментальних закладів об'єднає науково-педагогічний потенціал нашої держави, буде корисною для кожного вченого-педагога, вихователя, учителя, методиста, керівника, викладача вищого навчального закладу, стане джерелом неперервної самоосвіти й саморозвитку, самовдосконалення й саморефлексії. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. С. 5.

Ушмарова Вікторія Володимирівна,

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Одним із провідних пріоритетів освіти є виховання, мета якого полягає у формуванні морально-духовної, життєво компетентної особистості, що успішно самореалізується в соціумі як громадянин, професіонал, сім'янин. Сьогодні провідною тен-

денцією виховання є формування системи ціннісних ставлень особистості до соціального і природного довкілля та самої себе.

Як зазначено у Концепції «Нова українська школа», найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей. Згідно з концепцією, пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей — морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [2]. З огляду на зазначене, набуває актуальності проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховання молодших школярів на цінностях.

Нами проаналізовано навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін підготовки фахівців спеціальності 013 «Початкова освіта» щодо формування у них готовності до виховання молодших школярів на цінностях та встановлено, що широкі можливості ціннісно-сміслової інтерпретації навчального матеріалу мають нормативні дисципліни: «Вступ до спеціальності», «Теорія та методика виховання», «Педагогічна майстерність», «Історія педагогіки та порівняльна педагогіка» та ін. Навчальні програми та зміст цих дисциплін збагачено питаннями щодо, з одного боку, ціннісного розвитку особистості фахівця, а з іншого, підготовки до виховання молодших школярів на цінностях. До варіативної частини навчального плану введено спецкурс «Виховання молодших школярів на загальнолюдських та національних цінностях».

Теоретична підготовка спрямована зокрема на усвідомлення студентами того, що основним педагогічним засобом реалізації цілей виховання є зміст виховання, який тривалий час розглядався як знання про те, «що таке добре, а що таке погано», правила, що схвалюються суспільством, «правильні» способи поведінки і діяльності. Такий підхід ефективний у суспільстві, що повільно розвивається, яке також називають традиційним суспільством. Але в сучасному світі, для якого характерна швидка зміна всіх суспільних відносин, їх складна і динамічна структура, стало неможливо визначити зміст, як досвід емоційно-ціннісних відносин, що схвалюються суспільством. Сьогодні провідною тенденцією виховання є формування системи ціннісних ставлень особисто-